Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 Mot ett klimatneutralt välfärdssamhälle

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 Mot ett klimatneutralt välfärdssamhälle (SRR 3/2020 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för utlåtande till framtidsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- generalsekreterare Annika Lindblom, Finlands kommission för hållbar utveckling
- konsultativ tjänsteman Taina Nikula, miljöministeriet
- expert Tuuli Hietaniemi, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- direktör för miljöpolitikcentret Eeva Furman, Finlands miljöcentral
- ordförande Markku Ollikainen, Klimatpanelen
- ordförande Eeva Furman, Expertpanelen för hållbar utveckling
- verkställande direktör Jouni Keronen, Climate Leadership Coalition
- naturskyddschef Tapani Veistola, Finlands naturskyddsförbund rf
- skyddsdirektör Jari Luukkonen, WWF Finland.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- forskningsenheten BIOS
- Fingo ry
- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf.

Inget yttrande av
- Finlands näringsliv rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I redogörelsen beskrivs nuläget för genomförandet av Agenda 2030 och regeringens åtgärder för att nå de 17 mål som ingår i programmet under denna regeringsperiod. Miljöutskottet har behandlat redogörelsen inom ramen för sitt fackområde och vill att framtidsutskottet beaktar följande synpunkter.

Finland hör till de främsta länderna på området för hållbar utveckling

I redogörelsen står det att Finland i jämförelser mellan länder är ett av de länder som går i spetsen för hållbar utveckling och att Finland över lag har klarat av att nå de främsta målen för Agenda 2030, som är mycket omfattande. Miljöutskottet delar åsikten att Finland redan länge har arbetat framgångsrikt för hållbar utveckling och i stor utsträckning engagerat olika samhälleliga aktörer i arbetet. Men Finlands klimatneutralitetsmål för 2035 och målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden senast 2030 medför fortfarande utmaningar när det gäller att ändra de samhälleliga strukturerna för att rättvist genomföra hållbarhetsomställningen och effektivare förhindra naturförlust. Våra största utmaningar i genomförandet av Agenda 2030 hänför sig enligt redogörelsen till klimatåtgärder, ohållbara konsumtions- och produktionssätt, utarmningen av den biologiska mångfalden, tillståndet i haven och vattendragen samt den låga nivån på finansieringen av utvecklingssamarbete.

Enligt publikationen STIGEN2030[1] har Finland i sin politik för hållbar utveckling lyckats med inkluderingen, vilket också syns i att hållbar utveckling har blivit ett allmänt accepterat mål i samhället. För att målen ska kunna nås krävs dock många ändringar på systemnivå och samordning av intressekonflikter. Enligt utredningen bör politiken för hållbar utveckling fokusera på klimatförändringen, miljöns tillstånd, konsumtionen och ojämlikheten i samhället. Enligt utredningen bör Finland kritiskt granska hela det ekonomiska systemets förmåga att producera hållbar välfärd. Hållbar utveckling bör i allt större utsträckning och mer effektivt integreras i de centrala beslutsprocesserna, såsom regeringsprogrammet, budgetberedningen och ministeriernas ledningssystem.

Miljöutskottet konstaterar att Agenda 2030 med fog betonar det inbördes beroendet mellan målen för hållbar utveckling. Regeringsprogrammets fenomenbaserade infallsvinkel stöder den här övergripande synen och därmed också ett samtidigt genomförande av många mål för hållbar utveckling. Det väsentliga är att man identifierar åtgärdernas samverkanseffekter med tanke på den samhälleliga hållbarhetsomställning som regeringsprogrammets mål för klimatneutralitet och mångfald kräver. Sätten att förverkliga de olika målen kan också få negativa effekter som korsar varandra och som bör identifieras för att effektivt kunna förebyggas. Det väsentliga är också att identifiera de externa effekterna av åtgärderna; överför vår verksamhet utsläpp till andra länder eller tvärtom, har verksamheten ett positivt "handavtryck" i andra länder? Effekterna av vår konsumtion bör inte hindra en hållbar utveckling i andra länder heller. En hög nivå på den tekniska kompetensen gör det möjligt att dra nytta av en ökad export av hållbara lösningar, när genomför-

1 Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 23/2019, STIGEN2030 – En utredning av Finlands politik för hållbar utveckling, Berg, Annukka; Lähteenoja, Satu; Ylönen, Matti; Korhonen-Kurki, Kaisa; Linko, Tyyra; Lonkila, Kirsi-Marja; Lyytimäki, Jari; Salmivaara, Anna; Salo, Hanna; Schönach, Paula; Suutarinen, Ira.

andet av målen för hållbar utveckling överallt i världen leder till en efterfrågan på rena lösningar, och då ökar det positiva handavtrycket.

Utskottet konstaterar att den globala energiomställningen och klimatpolitiken redan utgör en av de viktigaste drivkrafterna för affärsverksamheten. De positiva sysselsättnings- och konkurrenskraftseffekterna av klimatåtgärderna behöver synliggöras och lyftas fram i redogörelsen.

Utskottet framhåller att fokus bör ligga på en konsekvent politik i ett komplicerat regelverk. För att klimatåtgärderna ska ge resultat måste de vara både ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbara. Besluten om åtgärderna måste därför vara brett förankrade i samhället. För att målen i Agenda 2030 ska nås krävs det också åtgärder av alla aktörer i samhället. Samverkanseffekterna blir stora när kommuner och städer, sammanslutningar och organisationer, företag och enskilda medborgare gemensamt strävar efter att nå samma mål.

För att lösa den globala hållbarhetsutmaningen behövs utöver nationella åtgärder också både samarbete inom EU och internationellt samarbete. Man bör sträva efter en konsekvent politik inom alla politikområden, inte bara nationellt utan också inom den internationella handels- och utvecklingspolitiken.

Betydelsen av uppföljningen av och indikatorerna för genomförandet

Eftersom hållbar utveckling handlar om en fortgående process inverkar uppföljningen och utvärderingen väsentligen på hur man lyckas med verkställandet. När genomförandet följs upp behövs det uppdaterad information baserad på indikatorer, en sakkunnig och flerstämmig tolkning samt en öppen politisk debatt baserad på informationen och tolkningarna. Dessutom behövs en regelbunden och oberoende utvärdering av verksamhetens effekter.

Det är svårt att styra utvecklingen i önskad riktning, om det inte finns fungerande metoder för att mäta den. Som komplement till vanliga ekonomiska indikatorer och vid sidan av dem bör det därför i beredningen och besluten användas indikatorer som beskriver den ekonomiska, ekologiska och sociala välfärden. När riksdagen godkände statsrådets första handlingsprogram för Agenda 2030 godkände den i enlighet med förslaget i framtidsutskottets betänkande ett uttalande om att hållbar välfärd jämte utveckling av välfärdsekonomi ska ges status av prioriterat mål i åtgärdsprogrammet för Agenda 2030. I sitt uttalande förutsatte riksdagen bland annat att statsrådet för uppföljning av genomförande och genomslag i fråga om åtgärdsprogrammet för Agenda 2030 utvecklar tillförlitliga indikatorer, som samtidigt också konkretiserar målen och åtgärderna; för att främja en hållbar välfärd måste det särskilt utvecklas parallella indikatorer på välfärdsekonomi vid sidan av BNP. BNP mäts i pengar och tar inte hänsyn till många viktiga aspekter såsom hållbarhet i miljöutvecklingen eller social integration.

Miljöutskottet konstaterar att en utredning som framtidsutskottet beställt gällande bedömning av användbarheten av välfärdsindikatorer till stöd för beslutsfattandet (framtidsutskottets publikationer 8/2018), innehåller en uppdatering av de ISEW- och GPI-indikatorer som mäter Finlands och landskapens välfärd samt en bedömning av möjligheterna att använda dessa indikatorer vid analys och styrning av politikens genomslagskraft, särskilt när det gäller beslut om statsbudgeten. I publikationen konstateras att det vid sidan av och i stället för BNP har utvecklats flera mått

och indikatorer som följer upp välfärden och som inte fokuserar på produktion utan snarare på mätning av den välfärd som konsumenten upplever. Några av de mest populära alternativa indikatorerna är index för hållbar ekonomisk välfärd (Index of Sustainable Economic Welfare, ISEW) och indikator på faktiska framsteg (Genuine Progress Indicator, GPI). De kombinerar tre viktiga aspekter på hållbar utveckling: ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet.

Genomförandet av en hållbar utveckling, minskningen av miljöskador, kampen mot klimatförändringen och utvecklingen av välfärden är inte viktiga faktorer för produktionen. BNP och en konventionell ekonomisk modell baserad på produktion beaktar därför inte de här faktorerna. Men i ISEW och GPI utgör de här faktorerna en del av det ekonomiska systemet. Med hjälp av dem kan man identifiera de resurser som krävs för att genomföra hållbar utveckling och inkludera dem i förvaltningsområdenas budgetar samt också bättre utnyttja miljöbeskattningens potential och styreffekt. Utskottet betonar vikten av att fortsätta med detta arbete.

Läget i Finland i fråga om hållbar utveckling följs upp med hjälp av nationella indikatorer för hållbar utveckling. Man har kommit överens om indikatorerna, och de uppdateras i det uppföljningsnätverk som bildats för hållbar utveckling och som innefattar ett brett spektrum av aktörer från olika samhällssektorer. Sammanlagt finns det fler än 40 indikatorer och de är indelade i tio "korgar" som behandlar fenomenbaserade helheter som är viktiga med avseende på hållbar utveckling. Dessa korgbaserade analyser finns tillgängliga på https://kestavakehitys.fi/sv/uppfoljning. Indikatorerna för hållbar utveckling och för uppföljning av regeringsprogrammet bildar två helheter som kompletterar varandra. Indikatorerna för hållbar utveckling ger en översikt över situationen i Finland och indikatorerna för uppföljning av regeringsprogrammet ger information om hur regeringens politiska åtgärder framskrider och om de är effektiva.

Det är bra att regeringsprogrammet innehåller ett mål att upprätta en färdplan som omfattar flera valperioder och som beskriver hur och enligt vilken tidsplan Finland ska nå målen i Agenda 2030. Färdplanen ska identifiera dels de Agenda 2030-mål och delmål för vilka Finland har en konkret plan, dels de frågor där det behövs mer planmässig verksamhet. Enligt utredningen STIGEN2030 bör man i färdplanen också fastställa mätbara nationella målnivåer och ett långsiktigt politiskt åtagande för en rättvis strukturomvandling. Med hjälp av färdplanen kan Finland internationellt inta en ledande roll i utvecklandet av ett ekonomiskt system som beaktar gränserna för naturens bärkraft.

Det är också välkommet att det ska utarbetas en redogörelse för de principer för Finlands utvecklingspolitik som ska följas under flera valperioder. Syftet är att stärka genomslaget och koherensen mellan politikområdena, vilket behövs för att stödja utvecklingen. När det gäller finansieringen av utvecklingssamarbetet är avsikten enligt redogörelsen att utarbeta en färdplan för att uppnå 0,7 procent och 0,2 procent av BNI. Utskottet framhäver att klimatfinansieringen bör särskiljas från andra medel för utvecklingssamarbete, så att en ökning av klimatfinansieringen inte minskar finansieringen av det övriga utvecklingssamarbetet. Utskottet konstaterar att klimatfinansieringen nu allt mer består av marknadsinstrument inom den privata sektorn i stället för stöd i form av gåva.

Främjande av systemiska förändringar

Planen för cirkulär ekonomi, revideringen av klimatlagen och revideringen av naturvårdslagen är viktiga projekt även med tanke på måluppfyllelsen för Agenda 2030. Uppnåendet av klimatneutralitetsmålet och målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden förutsätter också att styrmedel utvecklas för att dessa mål ska kunna beaktas i all verksamhet.

Övergången till ett klimatneutralt välfärdssamhälle förutsätter förutom utfasning av fossil energi också systemisk förändring från det linjära ekonomiska systemet till cirkulär ekonomi. Cirkulär ekonomi innebär förutom en mer sparsam användning av naturresurser och användning av återvunna råvaror också nya sätt att tillverka, underhålla, äga och tjänstefiera produkter. Främjandet av en cirkulär ekonomi bidrar således till att förbättra resurseffektiviteten, vilket kan bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och resursanvändning och dess effekter samt erbjuda en möjlighet till varaktig hållbar tillväxt.

Utskottet anser att det är viktigt att satsa på att konkretisera främjandet av cirkulär ekonomi. I januari 2021 lades ett förslag till program för främjande av cirkulär ekonomi i Finland fram av en tvärsektoriell styrgrupp ledd av Reijo Karhinen. Det omfattande programförslaget innehåller bland annat följande förslag till mål: År 2035 överskrider den totala inhemska förbrukningen av primära råvaror inte 2015 års nivå, resursproduktiviteten fördubblas från 2015 års situation fram till 2035 och den cirkulära materialanvändningen fördubblas fram till 2035. Ett principbeslut om programförslaget är under beredning. Avsikten är att principbeslutet ska fastställas av statsrådet under våren efter remissbehandlingen. Utskottet framhäver behovet av att ställa upp mål för ökad resurseffektivitet.

Med hjälp av ett program för cirkulär ekonomi kan man konkretisera också målen för Agenda 2030 och på så sätt främja de systemiska förändringar som eftersträvas. Lagstiftning som stöder cirkulär ekonomi främjar resurs- och energieffektiva produktionsprocesser, tjänstefiering och distributionsmodeller för produkter samt slutna materialkretslopp och mer hållbara produkter. På den gemensamma marknaden är det väsentligt att lagstiftningen och produktpolitiken på EU-nivå leder till att produkternas livslängd och hållbarhet förlängs, att återvinningsmaterial används samt att materialflödena och produktinformationen digitaliseras. Teknikneutralitet är viktigt också i användningen av dessa styrmedel, liksom också genomförandet av en så konsekvent politik som möjligt för att trygga en förutsebar reglering.

I en cirkulär ekonomi är det dock inte enbart fråga om ekonomi eller tekniska lösningar, utan det förutsätter också förändringar i företagens, hushållens och konsumenternas attityder och beteende. Utskottet betonar att de ekonomiska styrmedlen bör utnyttjas i synnerhet för att genomföra en skattereform i enlighet med målen för hållbar utveckling samtidigt som miljöskador minskas och sysselsättningen och ekonomin stärks. Uppnåendet av klimatneutralitetsmålet kan också kräva att skattestyrningen utvecklas. I detta avseende lägger utskottet vikt vid användning av incitament och en strävan efter win-win-lösningar.

I ett vidare perspektiv behöver det också framhävas att kunskapsunderlaget ska vara tillräckligt och att uppföljningen av miljöns tillstånd utgör grunden för en kunskapsbaserad politik. Också uppnåendet av målen i programmet för cirkulär ekonomi förutsätter en systematisk syn på nulä-

get och en hållbar nivå på användningen av naturresurser samt andelen yttre effekter. Besluten ska grunda sig på vetenskaplig information, men för att säkerställa deras samhälleliga acceptans och sociala rättvisa måste åtgärder vidtas med beaktande av alla aspekter av hållbar utveckling.

Slutligen betonar utskottet också principen i redogörelsen att de långsiktiga utmaningarna är desamma som tidigare, trots att den kortsiktiga ekonomiska agendan har förändrats till följd av covid-19-pandemin. Grunden för hållbar välfärd består alltså fortfarande av målen för hållbar utveckling samt verksamhet och tänkande som är långsiktigt, generationsöverskridande och omfattar flera valperioder. Det är viktigt att också investerings- och reformpaketen i programmet för hållbar tillväxt, som utarbetats för att främja en återhämtning med snabb verkan, är förenliga med Agenda 2030.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.2.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hannu Hoskonen cent
vice ordförande Tiina Elo gröna
medlem Petri Huru saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Niina Malm sd
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Överenskommelsen om Agenda 2030 ingicks 2015 mellan FN:s medlemsländer. Därmed trädde FN:s handlingsplan för global hållbar utveckling Agenda 2030 officiellt i kraft vid ingången av 2016. Kärnan i handlingsplanen utgörs av 17 gemensamt överenskomna mål och 169 delmål, som gäller alla stater på lika villkor (UN 2016). Uppnåendet av målen i Agenda 2030 och hållbar utveckling är både i Finland och de övriga EU-medlemsstaterna kopplat till de beslut som fattas i Europeiska unionen. Finland och den sittande regeringen har målmedvetet genomfört Agenda 2030 ända sedan början. Regeringen har angett ett inkluderande och kunnigt Finland som ett av de största målen, vilket utgör ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart klimatneutralt samhälle. Den redogörelse som nu behandlas är således den andra genomförandeplanen (del av Agenda 2030), som har överlämnats till riksdagen i form av en redogörelse.

Sannfinländarnas riksdagsgrupp vill särskilt peka på några specifika punkter i redogörelsen. Dessa punkter gäller både klimat- och energipolitiken och sysselsättningspolitiken. För det första har regeringen styrt in energi- och klimatpolitiken på en instabil och oförutsägbar kurs. Före denna valperiod har det i beslutsfattandet funnits åtminstone lite stabilitet som skulle ha legat i landets och samhällets helhetsintresse och samtidigt medfört hållbar konsekvens över valperioderna. Nu finns det ingen stabilitet och förutsägbarhet alls.

Å andra sidan förhåller sig Sannfinländarnas riksdagsgrupp fortfarande mycket kritiskt till hela propositionen, eftersom vi anser att den utgör en oskälig fara för såväl industrin och dess funktionsförmåga som arbetstillfällena i sektorn. Vi kan följaktligen fortfarande inte förespråka klimatneutralitetsmålet för 2050 på det sätt som Europeiska unionen strävar efter. Som grupp kan vi inte heller underteckna regeringens klimatneutralitetsmål för 2035. Vi ser som parti att regeringsprogrammet således måste omarbetas, särskilt i fråga om klimatpolitiken.

För det tredje bör man komma ihåg att när det gäller klimatpolitiken och den anknytande handlingsplanen Agenda 2030 kan man aldrig bortse från jordbruket och dess betydelse för vårt land. Vår riksdagsgrupp anser det vara särskilt viktigt att till exempel jord- och skogsbrukssektorns verksamhet i vårt land inte försvåras ytterligare med alltför ambitiösa mål för utsläppsminskning. Naturligtvis fortsätter vi sannfinländare att arbeta för att det ska gå att bo och bedriva jordbruk och anknytande företagsverksamhet i hela landet också i framtiden. Därför kräver vi realism i klimatpolitiken. Den måste stå i proportion till problemet. Den gröna vänsterregeringen låter mindre bemedlade invånare på landsbygden, bilister och företagare stå för notan för klimatpolitiken. Samtidigt hotar denna iver för klimatet att leda till att världens renaste industriproduktion flyttas till länder som inte bryr sig om utsläppen. Vi anser att hörnstenen i vårt lands energi- och klimatpolitik måste vara en så hög grad av självförsörjning och produktions- och försörjningsberedskap som möjligt. Nu är detta inte fallet och därför godkänner vi som parti inte den linje som den gröna vänsterregeringen gått in för.

Slutligen några synpunkter på regeringens sysselsättningspolitik i anslutning till Agenda 2030. Övergången till en klimatneutral ekonomi infaller samtidigt som en mera omfattande omvälv-

ning av arbetet, så som det står i redogörelsen. Regeringen har lovat att en rättvis omställning till en klimatneutral ekonomi ska stödas bland annat genom utbildning och arbetskraftsservice, inklusive livslång vägledning. Vår riksdagsgrupp anser att regeringens sysselsättningsåtgärder dock inte har varit tillräckliga och inte heller realistiska. I själva verket har regeringen vältrat över ansvaret på kommande regeringar också inom sysselsättningssektorn. De åtgärder som regeringen har vidtagit är helt kosmetiska, såsom förlängningen av läroplikten. Så här kan vi inte ha det. Vi sannfinländare ser att Finland snabbt måste återinföra detta rättesnöre i de politiska besluten: Energipriset måste kunna kompensera vårt avlägsna läge jämfört med våra konkurrentländer och de långa transportsträckorna inom landet. Endast med låga energipriser är det möjligt att kompensera för de extra kostnaderna för de långa avstånden våra produkter måste transporteras för att komma ut på marknaden. Regeringen verkar nu ha glömt bort också detta i sin politik.

Avvikande mening

Vi föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.2.2021

Mauri Peltokangas /saf
Petri Huru /saf